

BOOK REVIEW

เรื่อง “Child-Centred Education and Its Critics” by John Darely

ปริทัศน์โดย รศ. ดร. สมาน อัครภูมิ¹

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียน

John Darling เป็นอาจารย์สอนด้านการศึกษาที่ University of Aberdeen และเป็นอาจารย์พิเศษด้านปรัชญาและการศึกษาอีกหลายวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ John Darling ยังสอนหนังสือในโรงเรียนประถมศึกษาด้วย เขียนเป็นนักเขียนบทความเกี่ยวกับปรัชญาการจัดการศึกษาประถมศึกษา และการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 1982 เช่น Education as horticulture: some growth theorists and their critics (1982), Understanding and religion in Rousseau’s “Emile” (1985), The Child-centred revolution in Scotland (1990), Handbook of Educational Ideas and Practices (1990) เป็นต้น

สาระสำคัญของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มี 10 บท คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทบทวนแนวคิดของรูสโซ หมายเหตุแนวคิดของรูสโซ ข้อมูลสนับสนุน เริ่มต้นการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปรัชญาอาร์เอส ปีเตอร์ บทวิพากษ์ปรัชญา อิทธิพลแนวคิดของปีเตอร์ ปีแห่งรายงานสีดำ และบทสุดท้ายคือ หลักสูตรและวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม ผู้ปริทัศน์จะสาระสำคัญของบางส่วนของหนังสือที่เป็นแนวคิดและข้อทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมานำเสนอเท่านั้น ส่วนสาระที่เน้นไปทางข้อวิพากษ์ตามบริบทของประเทศอังกฤษ และที่น่าสนใจในประเทศอังกฤษซึ่งกล่าวถึงไว้ในหนังสือ ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากบรรณานุกรมท้ายเล่ม

เรื่องแรกที่เห็นว่าควรนำมากล่าวถึงคือแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีข้อเปรียบเทียบกับจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditional Education) ว่า การจัดการศึกษาแบบเดิมนั้นเป็นการจัดการศึกษาที่ยึดครูผู้สอนเป็นหลัก สอนเน้นเนื้อหาวิชา และสอนนักเรียนทั้งห้องเหมือนกันหมด แรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนขึ้นกับการปฏิบัติตามสิ่งที่ครูกำหนดและการแข่งขันกันและกัน ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสื่อการสอนที่จะสร้างความสนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ การจดจำบทเรียนและแนวทางการนำไปใช้ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และการศึกษาเป็นเรื่องของการเตรียมตัวเพื่อการดำรงชีวิตเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ส่วนหลักการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นตั้งอยู่บนฐานคิดของปรัชญาพัฒนาการนิยม ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Children as Individuals) จุดเน้นไม่ได้อยู่ที่ผู้เรียนแต่ละคนจะเป็นอย่างไรเมื่อโตขึ้น แต่อยู่ปัจจุบันนี้เขาเป็นอย่างไร แต่ก็มีความต้องการให้ผู้เรียนคงที่ตลอดไป แต่หมายความว่าให้ความสำคัญกับความเจริญงอกงามและพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลบนฐานความเป็นตัวตนของเขาในปัจจุบัน

2. การพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นไม่ใช่การปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งของตามเกณฑ์หรือข้อบังคับว่าให้เป็นแบบนั้นแบบนี้ แต่เป็นเรื่องของการพัฒนาแบบค่อยเป็น

¹ อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ค่อยไปตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล โดยการดูแลสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่เข้าใจเด็ก และต้องไม่คิดว่า “เด็กคือย่อส่วนของผู้ใหญ่”

3. โดยธรรมชาติของเด็กแล้วมีความตื่นตัวและกระฉับกระเฉง (Active) เป็นเบื้องต้นอยู่แล้ว ดังนั้น การให้ผู้เรียนนั่งอยู่เฉยๆ ไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ผิดพลาดของการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม ผู้เรียนควรเป็นผู้ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์ สถานศึกษาและครูควรจัดสิ่งสนับสนุนและบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมสำคัญในกระบวนการเรียนรู้

4. การจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไม่เพียงแต่เคารพความเป็นคนเป็นรายคนเท่านั้น แต่เคารพความเป็นตัวตนและความแตกต่างในตัวตนของผู้เรียนแต่ละคนด้วย

5. การจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเปลี่ยนบทบาทให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเรียนรู้ และครูเป็นผู้ช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำหน้าที่เป็นกระตุ้น ส่งเสริม อำนวยความสะดวก จัดกิจกรรม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามมีครูและผู้บริหารส่วนหนึ่งเห็นว่าการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้เป็นไปได้ยากเพราะเด็กไม่ค่อยสนใจและใส่ใจในการเรียนรู้เท่าที่ควร แต่ผู้เขียน คือ Darling ชี้ว่าที่เป็นเช่นนั้นเพราะผู้เรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่เลวร้ายจากการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนมากกว่า แนวการจัดการเรียนการสอนไม่ตอบสนองต่อความสนใจและความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาส่วนใหญ่ยึดติดอยู่กับหลักสูตร โดยไม่ใส่ใจกับการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนเท่าที่ควร ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงเสนอทางเลือกที่มีห้องเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตัวเองและมีความยืดหยุ่นค่อนข้างมาก

เรื่องที่สองที่จะกล่าวถึงคือการนำใช้แนวคิดการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหลังจากมีการศึกษา ถกเถียง และทำความเข้าใจทั้งระดับนักวิชาการ ฝ่ายบริหาร และผู้บริหารในสถานศึกษา ในที่สุดแนวคิดในการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญก็ได้รับการยอมรับในสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นแนวการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ดังปรากฏใน England's Plowden Report and Scotland's Primary Education ในปี 1960 และในคำนำของรายงานดังกล่าวบันทึกไว้ว่าการยอมรับของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนนั้นเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต่อการเจริญงอกงามของผู้เรียน ด้วยการมีโอกาสร่วมกิจกรรมและประสบการณ์ที่หลากหลายด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งกระฉับกระเฉงในการเรียนรู้ของตน

แนวการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่นำไปใช้ในประเทศอังกฤษตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญดังนี้

1. ด้วยความตระหนักว่าผู้เรียนในแต่ละชั้นเรียนประกอบด้วยบุคคลที่มีพื้นฐานและความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องใจและนำใช้หลักการนี้เป็นเบื้องต้น

2. แม้ว่าทักษะและความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ของบุคคล แต่การบ่มเพาะผู้เรียนเจตคติที่พึงประสงค์และที่ดีในการเรียนรู้ของผู้เรียนสำคัญกว่า

3. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและอย่างมีวัตถุประสงค์

4. โดยทั่วไปแล้วหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีจุดหมายเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ซึ่งก็ไม่ผิด แต่การเรียนรู้ที่ดีสมควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนมีความสนใจและเลือกที่จะเรียนรู้ ภายใต้บรรยากาศและทางเลือกที่ครูสนับสนุน

เรื่องสุดท้ายคือเรื่องหลักสูตรและวิชาชีพการสอน ซึ่งนำเสนอว่าหลักสูตร การสอน และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำใช้แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในประเทศอังกฤษนั้นมีสภาพและปัญหาอย่างไร แต่ผู้ปริทัศน์ก็คงไม่นำเสนอทั้งหมดที่กล่าวถึงหนังสือมานำเสนอ เพียงจะสรุปสั้นๆ ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และที่ไหนก็ตาม มักจะเจอปัญหาล้ำๆ กัน คือมีทั้งคนเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย มีทั้งการนำใช้

ที่เป็นไปตามหลักวิชา และเป็นไปตามที่แต่ละคนเชื่อและทำ และมีการถกเถียงว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งในทัศนะของผู้ปริทัศน์ก็เห็นว่านั่นคือธรรมชาติของการนำใช้แนวคิดใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังจะนำเสนออีกครั้งหนึ่งในตอนต่อไป

ความเห็นและข้อเสนอแนะในการนำแนวคิดไปใช้

Child-Centred หรือ Child-Centered Education นี่น่าจะเป็นหลักคิดที่ถูกต้องในการจัดการศึกษา เพราะเราจัดการศึกษาอยู่ทุกวันนี้ก็เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่หลักคิด วิธีการ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติเรื่องนี้มีความเข้าใจตรงกันมากน้อยเพียงใด แนวคิดที่น่าเสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้ก็เป็นความเข้าใจหนึ่งที่ผู้เขียน คือ Darling ได้นำเสนอไว้ ส่วนผลที่เกิดขึ้นจากการนำใช้แนวคิดดังกล่าวดีหรือไม่อย่างไรนั้น ผู้ปริทัศน์เห็นว่าเป็นเรื่องที่จะเป็นไปได้หลายอย่าง เพราะ ประการแรก ผู้นำแนวคิดเข้าใจและปฏิบัติตามหลักวิชานั้นๆ มากน้อยเพียงใด ประการที่สองมีปัจจัยอื่น เช่น ผู้เรียน ระบบสนับสนุน และบรรยากาศแวดล้อมเป็นอย่างไร และประการสุดท้ายมีการนำไปใช้ เรียนรู้ และพัฒนาต่อเนื่องหรือไม่อย่างไร เพราะทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ในโลกนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานว่าจะเกิดผลอย่างนั้น อย่างนี้เท่านั้น และมีปัจจัยเกี่ยวข้องกับการนำใช้ทฤษฎีต่างๆ มากมาย ประเด็นคือ อย่างน้อยการเลือกแนวปฏิบัติบนฐานทฤษฎีไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดีกว่าที่ดำเนินการไปโดยไม่มีหลักวิชา ที่สำคัญคือ ผู้นำใช้ต้องเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินการดังกล่าวด้วย ส่วนผู้ที่เห็นว่าเป็นปัญหา หรือไม่เห็นด้วยกับวิธีดังกล่าวก็ควรนำเสนอแนวคิดและวิธีปฏิบัติที่ดีกว่าเพื่อนำไปใช้ต่อไป อย่าเพียงไม่เห็นด้วย ไม่ทำ และวิพากษ์วิจารณ์เท่านั้น

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นด้วยกับการจัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยเหตุผลที่ว่า เราจัดการศึกษาอยู่ทุกวันนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในการจัดการเรียนการสอนของผู้ปริทัศน์ก็ยึดและให้ความสำคัญตามแนวคิดนี้เสมอมา อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้มักจะมีปัญหาสำคัญคือการตอบสนองหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งโดยหลักการเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะถ้าจะให้จัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต้องตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ได้ แต่การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในความเป็นจริงต้องจัดแบบเหมาะสม เพราะห้องเรียนหนึ่งๆ มีผู้เรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ดังนั้นการที่จะจัดหลักสูตร และการเรียนการสอนรายบุคคลเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้น ในทางปฏิบัติขอเพียงให้สถานศึกษา ผู้บริหาร และครูได้ตระหนักถึงเรื่องนี้ตลอดเวลาในการดำเนินงาน เช่น ถ้าเป็นไปได้ชั้นเรียนหนึ่งก็ควรมีนักเรียนไม่เกิน 25 คน ถ้ามีนักเรียนได้ห้องละไม่เกิน 25 คน ก็ถือว่าเป็นจำนวนที่พอจัดการได้ โรงเรียนหนึ่งโดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ไม่ควรเกินโรงเรียนละ 300 คน ระดับมัธยมศึกษา ไม่ควรเกินโรงเรียนละ 750 คน เป็นต้น ส่วนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนก็ควรรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากฐานความพร้อมของตน หลากหลายวิธี มีการช่วยเหลือผู้เรียนเป็นรายคนมากขึ้น และหากพบว่า มีปัญหาการเรียน ควรมีระบบพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้พร้อม ก่อนร่วมเรียนกับเพื่อนในชั้นเรียนปกติต่อไป เป็นต้น

หลักคิดสำคัญของการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นสำคัญนั้น อยู่ที่ว่าจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนต้องเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ ความเป็นตัวตนของแต่ละคนและการพัฒนาตัวตนของแต่ละคนเป็นหัวใจของความแตกต่างระหว่างบุคคล และการตอบสนองความต้องการและความสนใจของบุคคลที่แตกต่างกัน ส่วนการจัดการเรียนการสอนที่แยกสอนเป็นรายบุคคลทุกรายนั้นคงเป็นไปได้ยาก และเป็นอุปสรรคมากกว่าส่งเสริมการจัดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

Darling, John. *Child-Centred Education and Its Critic*. London : Paul Chapman, 1994.

